

Briuselis, 2019 04 10
COM(2019) 195 final

ANNEX 2

PRIEDAS

prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ
TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS CENTRINIAM BANKUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI, REGIONŲ KOMITETUI
IR EUROPOS INVESTICIJŲ BANKUI**

**Jungtinės Karalystės išstojimo iš Sąjungos be susitarimo poveikio mažinimas:
suderintas Sąjungos požiūris**

**Piliečių teisė gyventi šalyje ir socialinės apsaugos teisės. Suderintas požiūris Jungtinės
Karalystės išstojimo iš Sąjungos be susitarimo atveju**

1. ĮVADAS

2017 m. kovo 29 d. Jungtinė Karalystė pranešė apie savo ketinimą išstoti iš Sąjungos. Komisija toliau laikosi nuomonės, kad geriausia išeitis yra tvarkingas Jungtinės Karalystės išstojimas iš Sąjungos remiantis Susitarimu dėl išstojimo, kuriam pritarė Jungtinės Karalystės Vyriausybė ir kurį 2018 m. lapkričio 25 d. patvirtino Europos Vadovų Taryba (50 straipsnis). Komisija ir toliau daugiausia pastangų deda tam, kad tas tikslas būtų pasiektas. Vis dėlto, likus dviem dienoms iki 2019 m. balandžio 12 d. – Europos Vadovų Tarybos pratęsto termino pabaigos¹, gerokai padidėjo netvarkingo išstojimo tikimybė.

2. PILIEČIŲ TEISĖ GYVENTI ŠALYJE

Nuo išstojimo dienos ES gyvenantys Jungtinės Karalystės piliečiai² nebebus ES piliečiai, todėl nebegalės naudotis teise laisvai judėti³. Jiems bus automatiškai taikomos bendrosios taisyklės, kurios taikomos ES esantiems trečiųjų šalių piliečiams. Analogiškai, Jungtinėje Karalystėje gyvenantiems ES piliečiams nebebus taikoma ES taisyklėmis dėl laisvo judėjimo užtikrinama apsauga. Tai turės įtakos tų Jungtinės Karalystės piliečių ir ES piliečių teisei pasilikti toje šalyje, kur jie šiuo metu gyvena ir dirba.

2.1. Teisės toliau gyventi šalyje užtikrinimas jau ES gyvenantiems Jungtinės Karalystės piliečiams

Komisija ne kartą yra aiškiai nurodžiusi, kad vienas iš prioritetų yra šiuo metu ES gyvenančių Jungtinės Karalystės piliečių teisinio statuso apsauga, ir paragino valstybes nares jų atžvilgiu laikytis palankaus požiūrio. Dėl Jungtinės Karalystės piliečių teisės gyventi 27 ES valstybėse narėse yra susiklosčiusi skirtinga padėtis – kai kuriais atvejais imtasi nacionalinių nenumatytų atvejų priemonių, o kitus atvejus tinkamai reglamentuoja galiojančios taisyklės.

Pastaraisiais mėnesiais, Komisijai koordinuojant procesą, 27 ES valstybės narės parengė nacionalines nenumatytų atvejų priemones, kuriomis **užtikrinama, kad išstojimo momentu valstybėje narėje jau teisėtai gyvenantys visi Jungtinės Karalystės piliečiai iškart po išstojimo be susitarimo galėtų toliau teisėtai gyventi šalyje**. Šiomis priemonėmis taip pat bus sudarytos palankesnės sąlygos iškart po išstojimo kirsti ES vidaus ir išorės dienas.

Nors savanoriškai koordinuojant valstybių narių veiksmus siekiama užtikrinti, kad būtų laikomasi suderinto požiūrio, valstybių narių pasirinkti metodai ir procedūros gali skirtis atsižvelgiant į kiekvienos iš jų individualią padėtį. Iš tiesų, kiekviena valstybė narė

¹ 2019 m. kovo 22 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimas (ES) 2019/476, priimtas susitarus su Jungtine Karalyste, kuriuo pratęsiamas terminas pagal ES sutarties 50 straipsnio 3 dalį (OL L 80I, 2019 3 22, p. 1).

² Turėtų būti laikoma, kad terminas „Jungtinės Karalystės pilietis“ apima ir trečiųjų šalių piliečiais esančius šeimos narius, kurie išstojimo momentu jau gyvena atitinkamoje priimančiojoje valstybėje.

³ Jungtinės Karalystės piliečiai, kurie taip pat turi ES valstybės narės pilietybę, išlieka ES piliečiai ir visiškai išsaugo teisę laisvai judėti.

susiduria su skirtingomis problemomis, priklausomai nuo jos teritorijoje gyvenančių Jungtinės Karalystės piliečių skaičiaus ir jos teisinės bei administracinės sistemos.

Valstybės narės ėmėsi būtinų veiksmų, kad atitinkamos jų nacionalinio lygmens priemonės būtų priimtose laiku, ir apie tai atitinkamai pranešė Komisijai. Siekdama informuoti Sąjungoje gyvenančius Jungtinės Karalystės piliečius apie jų teises, Komisija renka ir pasirengimo „Brexit’ui“ svetainės tinklalapiuose⁴ skelbia naujausią apžvalgą, kurioje pateikiama naujausia informacija apie 27 ES valstybių narių nacionalines priemones. Nacionaliniu lygmeniu valstybės narės vykdo įvairius veiksmus, kuriais siekiama informuoti jų teritorijoje gyvenančius Jungtinės Karalystės piliečius⁵. Komisija pažymi, kad būtinos priemonės jau priimtose. **Ji ragina tas valstybes nares, kurios dar nėra užbaigusios priėmimo proceso, tai padaryti kuo greičiau.**

Valstybių narių priemonės yra iš esmės panašios, tik šiek tiek skiriasi tiksliai taikymo jų teritorijoje gyvenantiems Jungtinės Karalystės piliečiams sritis. Dauguma valstybių narių pasirinko tikslinių nuolatinio arba laikino nacionalinio padėties įteisinimo teisės aktų modelį. Daugelyje valstybių narių numatytas statusas ir teisės grindžiami Laisvo judėjimo direktyva⁶ arba Susitarimu dėl išstojimo. Kai kurios valstybės narės pabrėžia, jog jų nacionalinėse priemonėse įtvirtintas svarbus pagrindinis principas yra tai, kad Jungtinė Karalystė taikytų abipusiškumo principą.

Jungtinės Karalystės piliečiams, kurie jau daugiau kaip 5 metus yra teisėtai išgyvenę valstybėje narėje, gali būti **suteiktas ES ilgalaikio gyventojų statusas**, jei jie atitinka Direktyvoje 2003/109/EB⁷ nustatytas sąlygas. Šis patvarus statusas gyvenamojoje valstybėje narėje yra įtvirtintas Sąjungos teisėje⁸ ir užtikrina tokias pačias sąlygas kaip ir tos valstybės narės piliečiams, taip pat teisę judėti ir gyventi, dirbti ar mokytis kitoje ES valstybėje narėje, jei įvykdytos tam tikros sąlygos⁹. Komisija primena, kad ji mano, jog laikotarpiai, kuriuos Jungtinės Karalystės piliečiai teisėtai išgyveno kurioje nors iš 27 ES valstybių narių iki išstojimo dienos, pagal Direktyvą 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių

⁴ https://ec.europa.eu/info/brexit/brexit-preparedness/residence-rights-uk-nationals-eu-member-states_en

⁵ Beveik visos valstybės narės palaiko ryšius su Jungtinės Karalystės ambasadomis ir konsulatais. Kai kurios iš jų taip pat bendrauja per specialias svetaines gyvenimo šalyje klausimais ir per socialines medijas. Kitos leidžia informacinius lapelius, steigia „Brexit’o“ skambučių linijas, palaiko ryšius su NVO ir darbdavių organizacijomis. Kai kurios valstybės narės taip pat individualiai susisieikia su kiekvienu jos teritorijoje gyvenančiu Jungtinės Karalystės piliečiu.

⁶ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004 4 30, p. 77).

⁷ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (OL L 16, 2004 1 23, p. 44). Ši direktyva netaikoma Airijoje ir Danijoje.

⁸ Naujausia įgyvendinimo valstybėse narėse apžvalga pateikta 2019 m. kovo 29 d. Komisijos ataskaitoje Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Direktyvos 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso įgyvendinimo (COM(2019) 161 final).

⁹ Žr. Direktyvos 2003/109/EB III skyrių (14–23 straipsnius).

piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso¹⁰ turėtų būti laikomi teisėto gyvenimo Europos Sąjungos valstybėje narėje laikotarpiais.

Komisija prašo valstybių narių apsvarstyti papildomas priemones, kuriomis būtų užtikrinama, kad, pasibaigus laikinųjų nenumatytų atvejų priemonių galiojimui, išstojimo dieną 27 ES valstybių narių teritorijoje jau teisėtai gyvenantys visi Jungtinės Karalystės piliečiai (visų pirma valstybėje narėje išgyvenę trumpiau nei 5 metus) galėtų toliau likti šalyje. Tais atvejais, kai nuolatinis statusas nebuvo suteiktas iš anksto, priklausomai nuo to, kokią metodą valstybė narė yra pasirinkusi, šis galutinis terminas įvairuoja nuo kelių mėnesių iki kelerių metų nuo išstojimo momento.

2.2. Po išstojimo dienos į ES atvykstančių Jungtinės Karalystės piliečių teisės

Kiek tai susiję su **trumpalaikiu buvimu** (ne ilgiau kaip 90 dienų per 180 dienų laikotarpį), Europos Parlamentas ir Taryba susitarė dėl reglamento, kuriuo Jungtinės Karalystės piliečiams¹¹ netaikomas reikalavimas turėti vizą, jei Jungtinė Karalystė tokią pat režimą taikys ES piliečiams¹².

Jungtinės Karalystės piliečiams, kurie į ES atvyksta po išstojimo dienos **ilgalaikio buvimo tikslais** (ilgesniam kaip 90 dienų laikotarpiui bet koku tikslu), bus taikomos trečiųjų šalių piliečiams taikytinos ES ir nacionalinės migracijos teisės normos¹³. Šiose taisyklėse numatyta visų pirma galimybė tam tikromis sąlygomis gauti leidimą likti šalyje darbo¹⁴, mokymosi, mokslinių tyrimų arba prisijungimo prie ES esančio šeimos nario tikslais.

2.3. Jungtinėje Karalystėje jau gyvenančių ES piliečių teisė toliau gyventi šalyje

Komisija pirmenybę teikia Jungtinėje Karalystėje jau gyvenančių ES piliečių teisinio statuso apsaugai nepaisydama to, kad šiuo klausimu kompetenciją turės Jungtinė Karalystė. Lygiai taip pat ji siekia garantuoti ES jau teisėtai gyvenančių Jungtinės Karalystės piliečių statusą. Todėl Komisija palankiai įvertino Jungtinės Karalystės patikinimus ir priimtas politikos priemones, kuriomis net išstojimo be susitarimo atveju¹⁵

¹⁰ 2018 m. lapkričio 13 d. Komisijos komunikatas „Pasirengimas Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos 2019 m. kovo 30 d. Veiksmų planas nenumatytiems atvejams“ (COM(2018) 880 final).

¹¹ Atkreiptinas dėmesys, kad reikalavimas turėti vizą jau netaikomas Jungtinės Karalystės piliečiams, kurie neturėjo teisės laisvai judėti pagal ES teisę.

¹² 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1806, nustatančio trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams tas reikalavimas netaikomas, sąrašus, dalinis pakeitimas. Jis bus oficialiai priimtas artimiausiomis dienomis.

¹³ ES imigracijos portalas – <https://ec.europa.eu/immigration/>

¹⁴ Esama įvairių darbo migracijos rūšių ir joms kaskart taikomos skirtingos taisyklės.

¹⁵ Politikos dokumentas dėl piliečių teisių „Brexit’o“ be susitarimo atveju (paskelbtas 2018 m. gruodžio 6 d., paskutinį kartą atnaujintas 2019 m. kovo 28 d.), žr. <https://www.gov.uk/government/publications/policy-paper-on-citizens-rights-in-the-event-of-a-no-deal-brex-it>; 2019 m. balandžio 12 d. Politikos dokumentas dėl imigracijos „Brexit’o“ be susitarimo atveju (paskelbtas 2019 m. sausio 28 d.), žr. <https://www.gov.uk/government/publications/eu-immigration-after-free-movement-ends-if-theres-no-deal/immigration-from-30-march-2019-if-there-is-no-deal>.

bus užtikrinama, kad ES piliečių teisės Jungtinėje Karalystėje bus saugomos ES piliečiams suteikiant nuolatinio gyventojo statusą¹⁶.

Kad įsitikintų, jog ES piliečių statusas bus tinkamai apsaugotas, Komisijos atstovybės Jungtinėje Karalystėje ir atitinkamos tarnybos Briuselyje atidžiai stebi ir analizuoja parengiamuosius veiksmus, kurių ėmėsi Jungtinė Karalystė, siekdama, kad politiniai pranešimai virstų teisės aktais ir konkrečiais veiksmais. Komisija prašo valstybių narių diplomatinių atstovybių Jungtinėje Karalystėje toliau derinti veiksmus su Komisijos atstovybe Jungtinėje Karalystėje, kad Jungtinėje Karalystėje esantiems ES piliečiams būtų atitinkamai teikiama informacija, ekspertinės žinios ir teisinės konsultacijos¹⁷.

3. PILIEČIŲ SOCIALINĖS APSAUGOS TEISĖS

Išstojimo be susitarimo atveju Jungtinėje Karalystėje nebebus taikomos Sąjungos socialinės apsaugos koordinavimo taisyklės. Jei nebus taikoma nenumatytų atvejų priemonių, kiltų rizika su Jungtine Karalyste susijusioms 27 ES valstybių narių piliečių ir Jungtinės Karalystės piliečių socialinės apsaugos teisėms, grindžiamoms iki išstojimo dienos įvykusiais faktais ir įvykiais ir įgytais draudimo, darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo laikotarpiais.

Nenumatytų atvejų priemonių imtasi tiek Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu.

3.1. Nenumatytų atvejų reglamentas dėl socialinės apsaugos koordinavimo

2019 m. kovo 25 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo nustatomos socialinės apsaugos koordinavimo srities nenumatytų atvejų priemonės, taikytinos Jungtinei Karalystei išstojus iš Sąjungos¹⁸.

Šis nenumatytų atvejų reglamentas, kuris yra vienašalis teisės aktas, privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse, bus taikomas nuo netvarkingo išstojimo dienos. Jis taikomas šiems asmenims:

- valstybės narės piliečiams, asmenims be pilietybės ir pabėgėliams, kuriems iki išstojimo dienos yra ar buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai ir kurie yra ar buvo situacijose, susijusiose su Jungtine Karalyste, taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims;
- Jungtinės Karalystės piliečiams, kuriems iki išstojimo dienos yra ar buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai, taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims.

Pagal reglamentą valstybės narės ir toliau taikys:

- sumavimo principą iki išstojimo dienos įgytiems draudimo, darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo Jungtinėje Karalystėje laikotarpiams;

¹⁶ <https://www.gov.uk/eusettledstatus>

¹⁷ Žr. www.eurights.uk.

¹⁸ 2019 m. kovo 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/500, kuriuo nustatomos socialinės apsaugos koordinavimo srities nenumatytų atvejų priemonės, taikytinos Jungtinei Karalystei išstojus iš Sąjungos (OL L 85I, 2019 3 27, p. 35).

- sulyginimo principą iki išstojimo dienos įgytoms išmokoms ar pajamoms bei iki tos dienos Jungtinėje Karalystėje įvykusiems faktams arba įvykiams ir
- vienodo požiūrio principą bet kokiai situacijai, susidariusiai iki išstojimo dienos.

Reglamentas netaikomas po išstojimo įvykusiems faktams ir įgytiems laikotarpiams, taip pat socialinės apsaugos išmokų pinigais perkeliamumo į Jungtinę Karalystę principui.

3.2. Vienašalis suderintas nenumatytiems atvejams skirtas požiūris

Visų 27 ES valstybių narių paprašyta¹⁹ laikytis vienašalio suderinto nenumatytiems atvejams skirtą požiūrio, kuris užtikrintų, kad asmenims, kuriems išstojimas daro poveikį, būtų užtikrinama kuo platesnio masto apsauga, ir taip papildytų reglamentą.

Kaip ir reglamentas, suderintas požiūris būtų taikomas visiems apdraustiesiems asmenims, iki išstojimo dienos 27 ES valstybėse narėse įgijusiems teisių, susijusių su Jungtine Karalyste, kuriems būtų buvę taikomi atitinkami reglamentai dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, jei Jungtinė Karalystė nebūtų išstojusi iš ES.

Jis būtų taikomas 27 ES valstybių narių piliečiams ir Jungtinės Karalystės piliečiams, kurie, iki išstojimo dienos naudodamiesi teise laisvai judėti, ES įgijo arba įgis teises, grindžiamas iki išstojimo dienos įgytais laikotarpiais arba įvykusiais faktais ar įvykiais²⁰. Suderinto požiūrio taikymo sritis yra platesnė nei reglamento ir apima:

- Jungtinėje Karalystėje gyvenantiems asmenims mokamų senatvės pensijų perkėlimą;
- sveikatos priežiūros išlaidų arba išlaidų, susijusių su išstojimo momentu mokamomis pasienio darbuotojų bedarbio išmokomis, kompensavimą;
- 27 ES valstybės narės nagrinėjamus kompensavimo prašymus, susijusius su Jungtine Karalyste, kurie pateikti po išstojimo dienos, bet yra susiję su iki išstojimo dienos gautu gydymu;
- Jungtinėje Karalystėje teikiamą planinį būtinąjį medicininį gydymą, kuris išstojimo dieną nėra baigtas;
- po išstojimo dienos pateiktus kompensavimo prašymus dėl bedarbio išmokų, kurias Jungtinė Karalystė iki išstojimo dienos mokėjo pasienio darbuotojams,

¹⁹ Žr. Komisijos tarnybų gairių dėl ES 27 lygmens nenumatytiems atvejams skirtą bendro požiūrio į „Brexit’ą“ išstojimo be susitarimo atveju (vienašalio suderinto nenumatytiems atvejams skirtą požiūrio) projektą, dėl kurio diskutuota 2018 m. gruodžio 20 d. techninių ekspertų seminare.

²⁰ Analogiškais atvejais šis požiūris taip pat taikomas asmenims be pilietybės ir pabėgėliams, taip pat šių kategorijų asmenų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims.

Be to, šis požiūris taikomas trečiųjų šalių piliečiams, kuriems iki išstojimo dienos yra arba buvo taikomas Reglamentas (ES) Nr. 1231/2010 arba Reglamentas (EB) Nr. 859/2003, taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims, kiek tai susiję su iki išstojimo dienos įgytomis arba įgysimomis jų teisėmis situacijų, susijusių su Jungtine Karalyste, atžvilgiu. Tai reiškia, kad trečiosios šalies piliečiai, kurių atžvilgiu iki išstojimo dienos susiklosčiusi tarpvalstybinio pobūdžio situacija Europos Sąjungoje buvo susijusi su Jungtine Karalyste, taip pat jų šeimos nariai ir maitintojo netekę asmenys, 27 ES valstybėse narėse išlaikytų įgytas teises, grindžiamas iki išstojimo dienos įgytais laikotarpiais arba įvykusiais faktais ar įvykiais. Reglamentas (ES) Nr. 1231/2010 netaikomas Danijai.

gyvenantiems Jungtinėje Karalystėje, bet dirbantiems vienoje ir 27 ES valstybių narių.

3.3. Nacionalinės vienašalės platesnio masto priemonės

Kai kuriose srityse atskiros valstybės narės galėtų suderintą nenumatytiems atvejams skirtą požiūrį papildyti savo nacionalinėmis vienašalėmis priemonėmis, kuriomis būtų numatyta platesnio masto piliečių apsauga²¹. 27 ES valstybės narės galėtų tai padaryti toliau perkeldamos į Jungtinę Karalystę kitas nei senatvės pensijos išmokas pinigais, pavyzdžiui, bedarbio išmokas, motinystės ir (arba) tėvystės išmokas, invalidumo pensijas, ligos išmokas, pensijas dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir išmokas mirties atveju.

3.4. Aplinkybių, susidariusių laikotarpiu nuo išstojimo iki grįžimo į įprastą padėtį, švelninimas

Priešingai nei išstojus su ratifikuotu Susitarimu dėl išstojimo, baigties be susitarimo atveju tam tikru laikotarpiu po išstojimo neišvengiamai susiklostys padėtis, kai Jungtinėje Karalystėje įgytiems piliečių darbo, gyvenimo arba draudimo laikotarpiams nebus taikomos visos Sąjungos nenumatytų atvejų priemonės. Komisija mano, kad šių aplinkybių poveikis piliečiams turi būti kuo labiau sumažintas.

27 ES valstybės narės imasi priemonių, susijusių su piliečių padėtimi po išstojimo be susitarimo. Šios priemonės, kurių taikymo sritis gali būti platesnė nei visos Sąjungos nenumatytų atvejų priemonės, turėtų būti vienašalės ir ribotos trukmės.

27 ES valstybės narės galėtų apsvarstyti galimybę, be kita ko, užtikrinti, kad sumavimo principas būtų toliau taikomas ir tų asmenų darbo, draudimo ir gyvenimo Jungtinėje Karalystėje laikotarpiams, įgytiems po išstojimo dienos. Be to, 27 ES valstybės narės taip pat galėtų abipusiškumo pagrindu leisti sveikatos apsaugos paslaugas gauti Jungtinės Karalystės piliečiams, kurie yra apdrausti Jungtinėje Karalystėje, bet gyvena jų teritorijoje.

4. PAPILDOMA INFORMACIJA

Valdžios institucijoms ir suinteresuotiesiems subjektams daugiau informacijos apie netvarkingo Jungtinės Karalystės išstojimo poveikį piliečių teisei gyventi šalyje ir įgytoms socialinės apsaugos teisėms pateikiama šioje Komisijos interneto svetainėje:

https://ec.europa.eu/info/brexit/brexit-preparedness/preparedness-notices_lt.

²¹ Kaip išdėstyta gairių projekte (žr. 19 išnašą).